

привозу і мобілізації (розділ XIV), адже й ті, й інші могли б бути об'єднані в одному розділі І КК України[6].

Список використаних джерел

1. Кримінальний кодекс України від 5 квітня 2001 року. Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2341-14>
2. Зеленков М.Ю. Политология (базовый курс) М.: Юридический институт МИИТа, 2009. – 302 с.
3. Лішкан В. А. Національна і міжнародна безпека в визначеннях та поняттях. – К. : Текст, 2006. – 256 с.
4. Закон України «Про основи національної безпеки України» від 19 червня 2003 року № 964-IV. Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/964-15>
5. Савченко А.В. Кісілок Е.М. Кримінальне право. Особлива частина. Мультимедійний навчальний посібник. Режим доступу: https://www.naiu.kiev.ua/books/mnp_krum_pravo_osob/Files/Lekc/T2/T2_P1.html
6. Дудоров О.О., Хавронюк М.І. Кримінальне право: навчальний посібник / За заг.ред. М.І.Хавронюка. – К.: Ваіте,2014.- 944 с.

Кузьменко В. П. – доцент кафедри економічної теорії
Національного університету «Києво-Могилянська академія»,
к. е. н, старший науковий співробітник економічної безпеки держави

СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНА БЕЗПЕКА ДЕРЖАВИ В РЕГІОНАЛЬНОМУ ВИМІРІ

Передумовами появи галузі економічної науки «Соціально-економічна безпека держави» (social-economic security of state – socioecosestate) були енергетичні кризи в країнах Західної Європи наприкінці ХХ ст., починаючи зі світової «нафтової» кризи 1973-1975 рр. Згодом, вона як складова національної безпеки, міцно увійшла в науку і практику після рецесії економіки США 1982 р., відповідно на яку в цій країні стала антикризова «рейганоміка», що мала потужний інноваційно-інвестиційний характер.

Таким чином, поняття економічної чи соціально-економічної безпеки є складовою засад національної безпеки держави [1]. Воно нове для органів управління господарством України, перш за все, тому, що досить молодою є сама українська держава. Економічна безпека – це комплекс дієвих заходів офіційних державних органів, які забезпечують стійкість до зовнішніх та внутрішніх загроз, характеризують здатність національної економіки для розширеного самовідтворення та задоволення потреб громадян, суспільства і держави на певному визначеному рівні та часовому проміжку [2].

Дефініція «соціально-економічна безпека» добре відома у теорії та практиці управління західних країн. Соціально-економічна безпека – це синтетична категорія юридичної, політичної, економічної, психологічної та соціологічної наук, які тісно пов'язані з категоріями політичної і економічної незалежності та

залежності, стабільності й вразливості, політичного і економічного тиску та, навіть, шантажу, примусу й агресії, що тісно пов'язані з воєнно-політичною безпекою, актуальною сьогодні для України.

Головним же правово-політекономічним поняттям є економічний суверенітет держави, який тісно пов'язаний і з політико-правовим її суверенітетом. Як і в загальній національній безпеці, у соціально-економічній безпеці слід розрізняти наступні її рівні: міжнародна (глобальна та субрегіональна), національна (макроекономічний рівень), локальна регіональна та галузева (внутрішній для країни мезоекономічний рівень) і приватна безпека підприємств та громадян або мовою права – юридичних та фізичних осіб (мікроекономічний рівень). Як видно, соціально-економічна безпека в регіональному вимірі виникає на міжнародному, макро- та мезорівнях, а на мікрорівні кожне підприємство чи громадянин мають й регіональну приналежність, оскільки функціонують на певній території. Саме субрегіональний поділ світової економіки на такі економічні об'єднання країн як, наприклад, ЄС чи НАФТА, та мезорівень, пов'язаний з поділом макроекономіки на адміністративно-господарчі регіони країни, є предметом територіального аспекту дослідження соціально-економічної безпеки.

В Україні в зв'язку з реалізованими спробами окремих її регіонів (Кримська область, що з набуттям незалежності Україною стала Республікою Крим і у 1994 р отримала статус АРК, а у 2014 р. була анексована РФ, де стала її суб'єктом, втративши статус автономії, а також східні Луганська і Донецька області Донбасу, що у тому ж 2014 р. частково були окуповані Росією) піти на самостійне функціонування окремо від унітарної української держави, якою вона є сьогодні, виникла проблема не тільки соціально-економічної та політичної безпеки регіонів, а й їх воєнно-політичної безпеки у зв'язку з військовою агресією РФ проти України.

Підвищеної уваги наразі потребує й екологічна та техногенна безпека в Україні, яка 32 роки тому отримала удар та наслідки страшної Чорнобильської аварії. Нарощується в світі й частота природних катастроф, які, в свою чергу, можуть викликати й техногенні катастрофи, особливо в умовах вкрай зношених основних фондів української промисловості. Тому моніторинг безпекового стану виробничих потужностей у різних галузях господарства повинен включати до себе їх порівняння з пороговими параметрами, визначених для соціально-економічних показників.

Таким чином, перевищення раціональних норм техногенного навантаження території при розміщенні виробничих об'єктів, що призводить до погіршення екосистеми регіону, є прямим шляхом до кризової ситуації в ньому. Цей фактор негативно впливає і на демографічну ситуацію, яка й так з кожним роком погіршується в Україні, призводячи до депопуляції населення, винищуючи генофонд країни та її регіонів. Для будь якого регіону, що спеціалізується на виробництві певної продукції, яке є найефективнішим у ньому, падіння цього виробництва вдвоє і більше раз веде до колапсу його економіки, який самостійно він подолати вже не в змозі. Іншими словами, падіння виробництва в галузях спеціалізації регіону більше, ніж на 50-60%, є його пороговим значенням, якого допускати не можна. А в багатьох містечках України, де функціонують

містостворюючі підприємства, така криза відбулась. При цьому для кризової ситуації пороговим рівнем безробіття є 15% від чисельності економічно активного населення, який тільки формально не перевищено, оскільки в багатьох регіонах України, як у західних, так і східних, воно не досягло цієї межі за рахунок масового виїзду працездатних українських громадян на роботу за кордон.

Слід зазначити, що вже існують спроби, в тому числі в Україні, визначити соціально-економічну безпеку регіону через синтетичний показник, який увібрав би до себе індекси динаміки виробничих та інвестиційних показників, соціальних показників зайнятості та рівня освіти населення, а також його демографічних та міграційних характеристик, екологічних і зовнішньоекономічних показників, параметрів, в яких робиться спроба охарактеризувати «тіньову економіку» і навіть ступінь довіри населення до політичних і правових інституцій. Так, волинськими дослідницями Зоряною Герасимчук та Наталією Вавдіук [3] пропонується в інтегральному індексі економічної безпеки регіону врахувати усі ці досить різноманітні та не дуже порівняльні показники. Правда порівнюються, по суті, не самі показники, а їх динамічні параметри та ступені досягнення їх кількісних характеристик до певних «порогових» значень, для обґрунтування яких також потрібні серйозні наукові дослідження навіть для макроекономічного рівня держави у цілому, не кажучи вже про її регіони.

У колишньому СРСР внаслідок територіального поділу праці у післявоєнні роки існувала сітка 13 великих економічних районів (ВЕР), а на рубежі 50-60-х років у зв'язку з переходом на регіональну раднаргоспівську систему управління народним господарством виникла сітка у 19 ВЕР, яка проіснувала практично без змін аж 30 років – до розпаду СРСР. Але ще з середини 60-х років управління радянської економікою відмовилось від раднаргоспівських важелів і відбувалось переважно за галузевими та відомчими пріоритетами. Увесь цей час на території України тільки формально існували три ВЕРА: Донецько-Придніпровський (8 областей), Південно-Західний (13 областей) та Південний (4 області). Таким чином, їх існування практично не вплинуло на реальні процеси, що регулювали територіальні пропорції у народному господарстві СРСР і незалежної України в останні 26 років.

Головним чинником розподілу країни на окремі адміністративно-господарчі одиниці є членування економічно цілісних регіонів. Сутність такої цілісності полягає в органічній єдності природної, матеріальної (тобто створеної людиною) та соціальної сфер. Наявність економічної цілісності видатний український економіст та географ В. Поповкін вважав синтезуючим законом районування [4]. Виходячи з цієї тези цілком доречним є поєднання Донецької та Луганської областей у Донбаському макрорегіоні обумовлює не тільки єдність їх господарського комплексу, але й широке коло спільних соціальних та екологічних проблем, які можна було вирішити за допомогою українського центру. Потрібно було б об'єднати й Крим та південні Причорноморські області України (Південний ВЕР), хоча це й означало пониження статусу АРК. Але це призвело б до неможливості небажаних воєнно-політичних наслідків і соціально-економічного провалля Криму, яке відбулось з його анексією Росією. Адже якщо б адміністративно-господарчий центр цього макрорегіону знаходився в Херсоні,

що десятиліттям забезпечував Крим водними та енергоресурсами (а частково й продовольством), то був би неможливий силовий захват влади спецназу РФ у проросійських Сімферополі та Севастополі, що відбувся у лютому-березні 2014 року. На цих прикладах видно яку важливу роль може мати й географічний, гео економічний та геополітичний фактори для забезпечення соціально-економічної та навіть воєнно-політичної безпеки держави.

Ще у 70-80-ті роки ХХ ст. В. Поповкіним була запропонована нова схема економічного районування території України. У процесі удосконалення цієї схеми ним була вироблена сітка економічних районів, що включала до себе 10 мезорегіонів, які для оптимального регулювання найважливіших територіальних пропорцій поєднувались у 5 макрорегіонів:

Узявши за основу територіально-адміністративну реформу в Польщі в якості позитивного зразка Р. Безмертний [5] экс-віце-прем'єр з питань цієї реформи в 2005 р. рекомендував її Україні. Потім він перекваліфікувався у віце-прем'єра з питань регіонів, не забувши й про реформування системи місцевого самоврядування, в якій громада уявляється базовою одиницею в ієрархії влади по всім її ланкам. Для реалізації цієї концепції під його керівництвом була розроблена ціла низка проектів законів. Але перманентні вибори та кризові ситуації, по суті так й не дали досягнути на сьогодні в Україні консенсусу щодо шляхів адміністративно-територіальної реформи.

Таким чином, питання адміністративно-територіального поділу (надалі – АТП) відноситься до базових питань державного устрою. Періодичні політичні зміни, хвильова динаміка соціально-економічного розвитку країни призводять до того, що АТП, якщо він не відповідає новим реаліям, стає перешкодою на шляху забезпечення ефективного управління державою, джерелом соціально-політичних і, навіть, воєнних конфліктів. Особливо гостро недоліки існуючого АТП впливають на державну безпеку в складних кризових умовах гібридної війни, які поки що не залишають нашу країну.

Список використаних джерел:

1. Горбулін В.П., Качинський А.Б. Засади національної безпеки України. – К., 2009. – 272 с.
2. Економічна безпека Матеріал з Вікіпедії – вільної енциклопедії. Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%95%D0%BA%D0%BE%D0%BD%D0%BE%D0%BC%D1%96%D1%87%D0%BD%D0%B0_%D0%B1%D0%B5%D0%B7%D0%BF%D0%B5%D0%BA%D0%B0
3. Герасимчук З.В., Вавдіюк Н.С. Економічна безпека регіону: діагностика та механізм забезпечення. – Луцьк, 2006 – 244 с.
4. Поповкін В.А. Регіонально-цілісний підхід в економіці. – К., Изд -во: Наук. думка, 1993. – 219 с.
5. Рахманін С. Віце-прем'єр Роман Безмертний: «Майдан ділити не можна» // Дзеркало тижня. – 2005. – №41 (569) – С. 22